

Iina Allonen

Lanka *kierteessä*

Opas kehräämiseen

1. painos

Mukavaa että olet löytänyt kehräämisen pariin!

ämän kirjan tarkoituksena on antaa tietopaketti asioista, jotka itseäni (ja muita!) kehräämistä aloittaessa eniten pohdituttivat. Voit lukea kirjan joko järjestyksessä kannesta kanteen, tai hyppiä kappaleesta toiseen kiinnostuksesi mukaan.

Ensimmäisissä luvuissa käymme läpi hieman perinteisen vino-rukin osia ja kunnostusta. Niitä seuraavat kappaleet keskittyvät hyvän raakavillan valitsemiseen, villan pesemiseen sekä villan valmisteluun kehruukuntoon. Kuudes kappale on katsaus koneellisesti valmisteltujen kuitujen maailmaan, tarjoten myös kuitujensekoitusoppia. Varsinainen kehräysoppi löytyy kappaleista 7–9, sisältäen niin teorian kuvineen kuin ratkaisut yleisimpiin kehruuongelmiin.

Sen jälkeiset luvut ovat harrastuneisuuden kasvattamiseen, ja ne voikin hyvin säästää myöhemmin luettavaksi. Niissä käsittelen laitteita, jotka helpottavat kehräämistä silloin kun säiemetrejä alkaa syntyä illassa muutamien sijaan muutamia satoja, kerron eri villa- ja lankatyyprien eroja ja käyttötarkoituksia, sekä rohkaisen kokeilemaan epätavallisten lankojen kehräämistä! Kirjan lopusta löydät myös vinkkejä villanostopaikoista.

Mukavaa matkaa kuitujen parissa!

T. lina

© 2023 Iina Allonen

Tämän julkaisun neulemallit kuuluvat tekijänoikeuslain piiriin. Niiden valmistus kaupalliseen käyttöön on kielletty.

Kustantaja: Lankakierteessä

Teksti & taitto: Iina Allonen

Valokuvat: Iina Allonen, Oona Allonen, MJ, N.H. ja kuten lisenssien alaisten kuvien oheen merkitty

Painettu Suomessa. Painopaikka: Printek, Keuruu

ISBN: 978-952-94-7980-1

Sisällysluettelo

Rukit ja väärttinät s. 8

Osat	11
Rukkityyppejä	14
Väärttinöistä	17
Diy-kulma : Väärttinä	18

Rukinhuoltovinkit s. 20

Toisiaan vasten liikkuvat osat	21
Nyörin vaihtaminen	24
Yleisimpiä ongelmakohtia ...	25

Raakavilla & tuholaiset s. 28

Lajittelu	30
Tuholaiset	31
Vetotesti kuiduille	34

Villan peseminen s. 36

Lajittelu	38
Esivalmistelu	39
Liotus	39
Peseminen ja pesuaineet	40
Kuivatus	42

Karstaus, kampaas ja muu valmistelu s. 44

Karstaaminen	46
Kampaaminen	56
Repijä	59
Pehmein mahdollinen lanka	60

Koneellisesti valmistellut kuidut s. 62

Valmisteet	64
Kuitujen sekoittaminen	66
Häkilällä sekoittaminen	68

Kehruutekniikat: Lyhytveto s.72

Lyhytveto kuvina	74
Mitä jos säie katkeaa?	78
Yleisimpiä ongelmakohtia...	79

Kehruutekniikat: Pitkäveto s. 82

Pitkäveto kuvina	85
Kuidut kämmenessä	91
Yleisimpiä ongelmakohtia ...	93
Yleisiä ongelmakohtia kuvina	95

Kehruutekniikat: Väärttinäkehruu s. 98

Aloittaminen	100
Väärttinäkehräys	102
Lisävinkkejä	106

Kertaaminen s. 108

Perinteinen kertaus	110
Säikeen katkeaminen	116
Ratkaisuja ongelmiin	117
Diy-kulma: Rullateline ja väärttinäteline	119

Vyyhdit & viimeistely s. 120

Viimeistelytapoja	123
Vyyhdin tekeminen	130

Hilavitkuttimet & tilpehöörit s. 132

Rukin äärellä	133
Kuituja valmistellessa	136
Vyyhdinpuiden vierellä	137

Käyttökohteita ja neuleohjeita s. 138

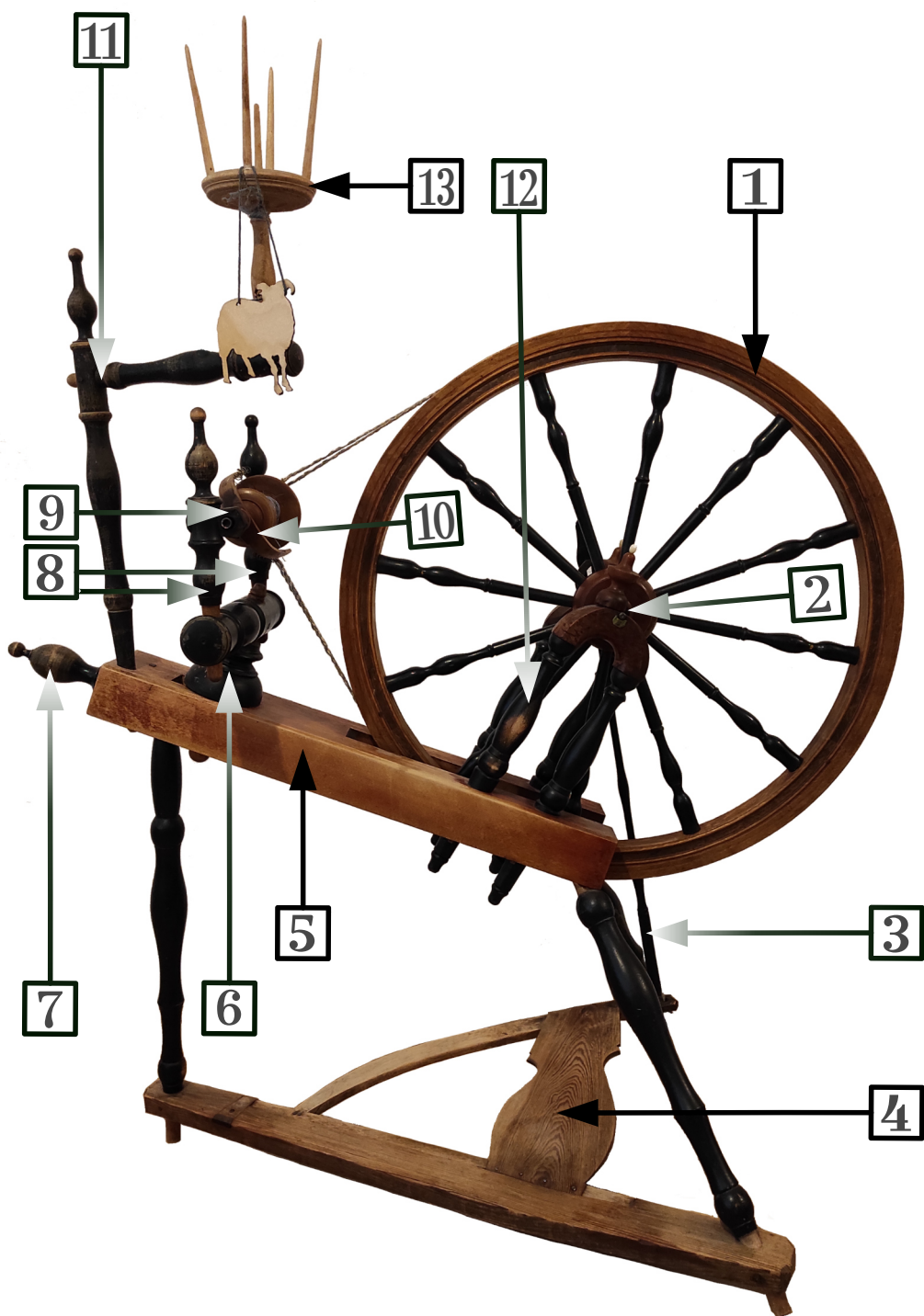
Puikkokoon arviointi	140
Käyttökohteita	141
Neuleohjeita	143

Erikoislankoja edistyneemmille s. 154

Langat piirtokuvina	155
Erikoislankoja neulottuna	163

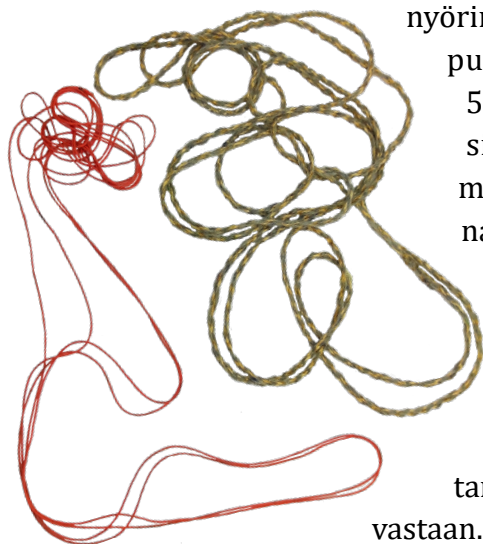
Hyödyllisiä osoitteita s. 166

Loppusanat s. 169

keskittyä kauemmin ilman että polkemista tarvitsee välttämättä lopettaa. Mitä kireämpi nyöri, sitä tasaisempi määrä kierrettä lankaan tulee pitkällä juoksulla, sillä säie siirtyy tasaisesti käsistä rullalle joka polkaisulla. Tällöin polkeminen pitää ehdottomasti aina lopettaa hetkeksi hankalan kohdan tullessa vastaan, sillä muuten nyörit tippuvat helposti tai säie katkeaa.

Alussa voi olla paikallaan käyttää hieman periksiantavaa nyörimateriaalia, kuten vahvakierteistä

puuvillalankaa (esim. 150–180 m/50g). Myöhemmin voi halutessaan siirtyä jäməkämpään nyöriin, esimerkiksi haukisiimaan tai juuttinaruun, jos tahdistettu kehruu alkaa tuntua houkuttelevalta. Jämäkämpi nyöri on tarpeen myös kehrättäessä kasvikuituja, kuten pellavaa tai hamppua, sillä joustavampi nyöri ei anna tarpeeksi pitoa vahvoja kasvisäikeitä vastaan. Toisaalta kun kehräämisen kerran

opettelee jäməkällä nyörillä, mikään ei voi sen jälkeen enää pysäyttää — jos vain innostus säilyy alkuvaiheen hankaluuden läpi!

Käsivarsi, harkki, tortti & rukinlapa

Käsivarren reikään voi asettaa joko harkin, tortin tai rukinlavan. Mikään näistä ei ole kehruulle välttämätön, mutta ne ovat kauniita koristeena. Niitä on käytetty etenkin pellavaa ja käsittelemätöntä villaa kehrätessä, koska ne vapauttivat molemmat kädet kuidun venyttämiseksi ja kehräämiselle. Rukinlavoissa onkin usein reikä kuontalopuikolle tai narulle, joka pitää kuitunippua aloillaan.

Torttit ovat
joskus jopa pyöriviä!
Koristeellisimmat ovat
päätyneet museoiden
kokoelmiin.

© Suomen kansallismuseo, kansatieteelliset kokoelmat (CC4.0)

Rukkityyppejä

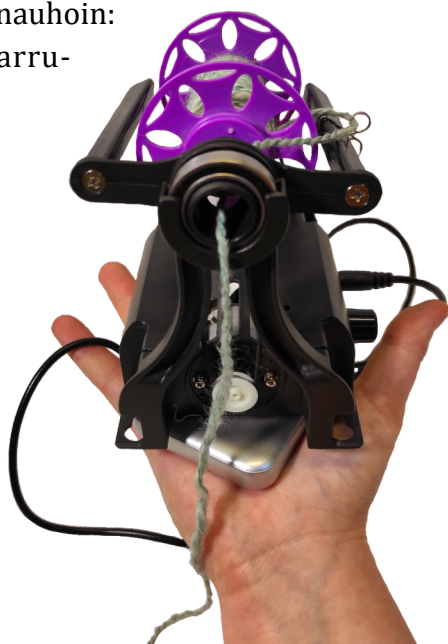
Pystyrukit

Pystyrukkien etuna on pienempään tilaan mahtuminen — taittuupa osa moderneista malleista säilyttämistä varten kasaankin. Niissä on myös usein erityyppinen vetojärjestelmä ja suurempi torvi kuin vinorukeissa, mikä mahdollistaa monipuolisemman kehräämisen langan paksuuden osalta sekä ulokkeellisten taidelankojen tekemisen. Jos tarkoituksena on kuitenkin kehrätä tavallista lankaa, paksuimmillaan noin 200 m/100 g, on perinteinen vinorukki vertaansa vailla.

Rukkien vetonopeutta voi säätää myös säiettä verkottamalla, etenkin säätövaran loputtua nyöristä

Pystyrukkien vetosysteemi on usein joko siipi- tai rullavetoinen (nk. Scotch tension tai Irish tension). Skottilainen vetosysteemi luottaa lyhdynsiipien pyörittämiseen, irlantilainen taas pelkän rullan pyörittämiseen. Vetoa säädellään jarrunauhoin: skottiversiossa jarrutetaan rullaa, irlantilaisessa lyhdynsiipiä.

Sähkörukit ovat usein siipivetoisia, pienimmät mahtuvat kämmenelle

Yleisimpiä ongelmakohtia

Rulla ei pyöri: Pysäytä rukki.

- a) Tarkista, onko nyöri hypännyt pois rullan vaosta.
- b) Pyöriikö rulla kevyesti lyhdyssä sormella pyöräyttäessä? Jos ei, puhdista rullan sisus piipunrassilla ja/tai pyöröviilalla, ja pyyhi lyhdyn kara liinalla. Lisää pari tippaa öljyä karaan.
- c) Jos rullan liikkumisessa ei ole ongelmaa sormin pyörittäessä, lisää nyöriin mehiläisvahaa pidon parantamiseksi.

Nyöri tippuu:

- a) Tarkista tyttärten olevan suorassa, jolloin nyöri pääsee kulkemaan suorassa linjassa pyörältä rullan ja kehrän vaoille. Etenkin uuteen rukkiin tutustuessa säikeessä tulee ”roikuttua”, jolloin lyhty voi ajautua toistuvasti liian lähelle kehrääjää. Siirrä lyhty tyttärien avulla parempaan kohtaan ja yritä polkea hitaammin.
- b) Tarkista pyörän suoruus (s. 11).

Polkeminen on raskasta:

- a) Siirrä ämmää hieman lähemmäksi pyörää tarkistaaksesi ettet roiku säikeessä ja toimi siten rukkia vastaan. Yritä polkea hieman hitaammin, jolloin aikaa kuidun käsittelylle jää enemmän.
- b) Lisää öljyä kohtiin, joissa kappaleet liikkuvat toisiaan vasten. Myös polkimen akselin päät voi silloin tällöin rasvata.
- c) Eiväthän reisien tapit kiilaa pyörää liian tiukkaan ja estä tätä pyörimästä vapaasti?
- d) Harkitse liipottimen pidentämistä, jos jaloilla tehtävä liike on todella suuri.
- e) Pidä tauko

Tapa 1

Yhdistelmäversio: Tapulinipun päitä vedetään erilleen toisistaan nopeasti, jolloin kuiduista voi samanaikaisesti kuulostella niin sen tuottamaa ääntä kuin tunnustella sen katkeamispistettäkin.

PS. Fiksuinta olisi säilöä kotonaan vain sellaista määrää villaa, minkä tietää käsittelevänsä ja kehräävänsä lähiaikoina, mutta se vaatisi suorastaan mahdotonta määrää itsehillintää!

Koneellisesti valmistellut kuidut

arkkinoilla on kehruvalmiita kuituja laidasta laitaan kehräämisen harrastajille. Näiden käyttämiseen on monia syitä: Ensinnäkin se säästää aikaa varsinaiselle kehräämiselle, jos aikaa harrastuksille on rajoitetusti. Toisekseen mahdollisuudet erilaisten lankojen kehräämiseen kasvavat kuitutyypin monipuolistuessa: Suomessa elää vain kymmenisen eri lammassrotua maailman yli kolmestasadasta lammassrodusta, ja kotimaisia kasvikuituja on saatavilla pääsääntöisesti vain kasvatamalla niitä itse.

Joskus elämässä kaipaa myös vähän tekokuitujen vahvuutta ja muunkuitujen mahdollisuuksia, kimaltavista kuiduista puhumattakaan!

Suomalaisten lammastilojen ja kehräämöjen valmistamia kuitunauhoja on tarjolla enenevässä määrin, joten suomalaisenkaan villan käyttämistä ei ole pakko aloittaa raakavillasta.

Kuitumateriaali vaikuttaa värin vahvuuteen ja kiiltoon: viskoosit ja silkkit ovat kiiltäviä, stellina kimmeltää, ruskea karstattu corriedale on mattaa ja BFL-letti toistaa värit syvän hehkuvina. Monivärinen värjäyspohja tuo kehrättäviin väreihin lisää vaihtelua.

Vasemmalla teollinen karstalevy, jonka kuidut ovat 1-3 cm pitkiä.
Oikealla kotitekoinen karstamylyllä tehty karstalevy, jonka
kuidut ovat 4-7 cm pitkiä

Hahtuvat / esilangat

Etenkin rukkiin tutustuessa hahtuvan käyttö on mukavaa, sillä siinä kuidun venytystyö on tehty jo valmiiksi. Keskittymistä riittää siten enemmän rukin säätöihin tutustumiseen sekä poljentatahdin opetteluun! Hahtuvassa on yleensä kaksi "säiettä" vierekkäin, joten kiekko kannattaa purkaa kahdeksi erilliseksi keräksi ennen kehramista.

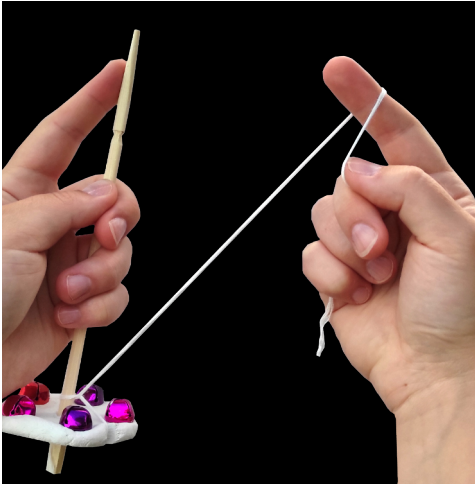

Kuitujen sekoittaminen

Valmiita kuitunauhoja voi purkaa ja sekoitella kotona aivan kuten raakavillaakin. Nopeiten homma käy häkilällä, selvärajaisimmin sekoituslevyllä. Selvärajaisempi vaihtoehto on oivallinen käytettäessä esimerkiksi silkkiä, jonka haluaa erottuvan langasta selkeästi sen sijaan että se häviäisi muiden kuitujen sekaan. Optista (eli esimerkiksi sinisistä ja keltaisista kuiduista syntyvä eläväinen vihreä, tai valkoisesta ja mustasta syntyvä harmaa)

Varsinainen kehräämistekniikka: Rukinpuoleinen käsi pitää tiukasti kiinni säikeestä, pitäen näin kierteen rukin puolella. Kehraajänpuoleinen käsi hellittää hieman otettaan vapauttaakseen kuituja nauhasta tai lepereestä. Rukinpuoleinen käsi puristaa yhä säiettä, ja venyttää uusia kuituja venytysalueen nyhtökolmiosta (engl. drafting triangle) säikeeksi. Parhaiten säikeenmuodostus onnistuu, kun vedon mitta on 50-75 % kuidun mitasta.

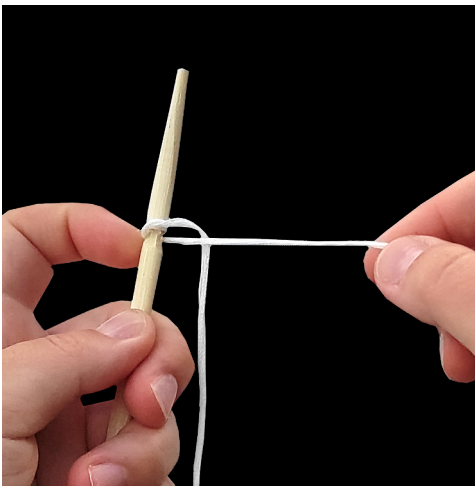

Aloittaminen

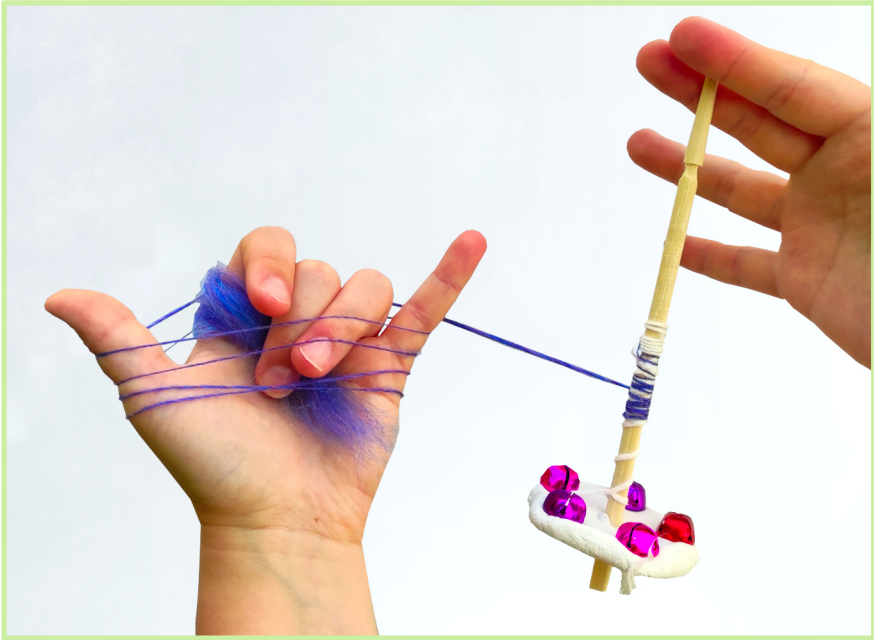
1. Pidä kämmenpuoli itseesi päin ja tartu värttinän karalle kiinnitettyyn alkulankaan puristamalla sen irtopää peukalon ja keskisormen väliin. Nosta etusormesi ylös; alkulangan pitäisi kulkea sen ylitse.

2. Käännä kämmenpuoli osoittamaan pois päin itsestäsi. Alkulanka muodostaa lenkin. Pujota värttinän yläpää kämmenen puolelta etusormea pitkin läpi lenkistä.

3. Kiristä syntynyt solmulenkki joko värttinän koukun tai värttinänkaralla olevan syvennyksen kohdalle. Solmu pitää avata noin metrin välein, joten solmusta ei ole tarpeen tehdä äärettömän tiukkaa. Värttinän päähän kannattaa jättää noin 5-15 cm pätkä irtonaista lankaa kierreserviksi.

Kun säiettä on kertynyt 40-120 cm (värttinän laskupaikasta ja/tai kehrääjän pituudesta riippuen), on aika irroittaa solmu värttinän karalta tai koukulta, ja kierittää syntynyt säie karan ympärille. Etenkin pidemmät säikeenpätkät kannattaa kiepauttaa käden ympärille ennen karalle kerimistä, jotta välttyisi suurimmilta sykkyröiltä kierittämisyvaiheessa.

Kuitujen huopumista voi edistää myös pudottamalla vyyhdin (märkätilan) lattialle kuumasta vedestä nostamisen jälkeen; mitä korkeammalta tiputtaa, sitä suurempi shokki se on langalle. Vyyhtiin tulee pudotellessa hieman lisäelävyyttä, eli jos tavoittelee kovin tasaisesti huopunutta huopalankaa, kannattaa pitäytyä vesiastiasta toiseen siirtelyssä.

Lopuksi vyyhti kannattaa vielä näpäyttää vyyhdin selvittelyn vuoksi, ja ripustaa sitten kuivumaan.

Höyrytys

Höyrytys on hellävaraisin viimeistelytapa. Se sopii erityisen hyvin langoille, jotka ovat hyvin hentoja tai koristeellisia. Kuivuminen on myös nopeampaa, jolloin lankaa pääsee käyttämään nopeammin. Höyrytystä käyttäessä vyyhti ei myöskään mene epäjärjestykseen, kuten usein käy kastellessa — siksi suosinkin sitä myös sellaisten vyyhtien kanssa, joissa on satoja metrejä lankaa, eli esimerkiksi huivilangoissa.

Pienimmät vyyhdit saa höyrytettyä helposti esimerkiksi kiehuvan vesikattilan yläpuolella. Erilaisia höyrytyslisäosia tai siivilää voi hyödyntää sormiensa suojaamiseksi. Jos höyrytyksen kokee omaksi viimeistelytyylikseen, voi kodinkoneliikkeistä ostaa erillisen höyrystimenkin. Hyvä keino on myös mennä saunaan vyyhtien kanssa. Vyyhdit ripustetaan roikkumaan kohtaan, josta tietää vesihöyryn kulkevan, ja otetaan löylyt. Vyyhtejä ei putoamisvaaran vuoksi kannata kuitenkaan laittaa suoraan kiukaan päälle roikkumaan!

Vyyhtejä kannattaa käännellä höyrytyksen aikana tyylistä riippumatta, jotta vesihöyry vaikuttaisi tasapuolisimmin koko vyyhtiin.

Sydänkehrätty lanka eli corespun

Sydänkehrätyssä langassa kuitu kehrätään sydänlangan ympärille.

Näin lähes kaikki kehrättävät kuidut jäävät näkyville pintaan, jolloin esimerkiksi kauniit silkkikuidut tai muut upeat kuitusekoitukset riittävät useammalle metrille kuin tavallista kehrutekniikkaa käyttämällä.

Sydämellinen lanka on hyvin herkkää kulumiselle, joten siitä tehdyt vaatekappaleet eivät pysy uuden näköisinä niin pitkään kuin muulla tavalla kehrätyt langat. Toisaalta sydänkehrättyjen lankojen ulkonäkö on usein jo valmiiksi villimpi, jolloin käytössä hieman repsottamaan alkavat kuidut vain lisäävät sen boheemiutta.

Sydänsäikeen voi kehrätä, mutta useammin käytetään ostolankaa. Sydänlangan ei kannata olla pinnaltaan täysin sileää, koska silloin kuidut eivät pysy paikallaan. Parhaiten sydämiä sopivat rouheat kasvikuittulangat, karstavillalangat ja mohairlangat.

kuitu

sydänsäie
tai -lanka

Sydän vaikuttaa paljon langan neulontatuntumaan, ja useimmiten sydän hieman pilkottaa kuitujen välistä valmiissa langassa. Sydämen valintaan on siis sallittavaa käyttää hieman aikaa — kunhan kehrutavan kokeileminen ei tyssää siihen!

Kehrätessä sydänlankaa pidetään suorassa kehrääjän ja rukiin välillä, kun taas kehrättävä kuitu pidetään 50 - 90 ° asteen kulmassa hieman kuidusta riippuen. Kuitu kannattaa esivalmistella ilmvaksi ja leveäksi; esimerkiksi karstalevyksi tai lepereeksi. Osa pitää kehrätessä mukana kolmattakin tekijää, sidontalankaa, joka saa pyöriä syntyvän langan ympärille vapaasti, hieman ennen torvesta kulkemista. Se parantaa langan kasassapysymismahdollisuuksia